

DOI: 10.31388/2519-884X-2023-48-38-50

УДК [338.48+338.486](100)

Демко В. С., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

[valjademko88@gmail.com](mailto:valjademko88@gmail.com)

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6456-8795>

Свиноус І. В., д.е.н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

[isvinous@ukr.net](mailto:isvinous@ukr.net)

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

## ПОТЕНЦІАЛ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

***Анотація.** У статті визначено ключові критерії для функціонального поєднання між макро-регіональними та локально-регіональними системами, які об'єднують велику кількість виробників туристичних послуг. Ці системи можуть об'єднатися в єдину економічну модель, відновити активність туристичної галузі під час кризових умов розвитку та сприяти потенціалу міжнародного співробітництва України в геоekonomічному просторі. З використанням системного підходу підкреслено, що геоekonomічний простір туристичної галузі є суспільно-географічною системою. Ця система, відповідно до законів трансформації, перетворює кілька якісних змін, формуючи потенціал міжнародного співробітництва держави в глобальній ієрархії. Це забезпечує якісні зміни території через мобілізацію значних ресурсів. Проаналізовано темпи падіння ринку міжнародного туризму та динаміка міжнародних туристичних потоків в макрорегіональних системах Європи, Америки, Азії, Африки та Австралії. Визначено темпи зростання (падіння) потенціалу міжнародного співробітництва макрорегіональних систем з розвинутою та слабкорозвинутою геоekonomікою туристичної галузі. Проведено кластиризацію туристичних макрорегіональних систем Європи та локально-регіональних систем України за індикаторами інтегрального індексу міжнародного співробітництва.*

***Ключові слова:** туристична галузь, міжнародне співробітництво, геоekonomіка, міжнародних туристичний ринок, туристичні потоки, туристичні продукти.*

### **JEL code classification: F20**

**Постановка проблеми.** Оцінка потенціалу міжнародного співробітництва в геоekonomічному контексті туристичної галузі України залишається актуальною, проте цей напрям у сучасному часі ще недостатньо розвинутий. Однією з ключових проблем є поширення міжнародного тероризму, вимушена міграція населення через воєнні конфлікти, зростання соціально небезпечних захворювань і загальне погіршення екологічної ситуації. Значне посилення впливу негативних факторів на інтенсивність розвитку туристичної галузі в Україні ще більше поглибитися через воєнний конфлікт, небезпечну політичну ситуацію і глобальні втрати, обумовлені щорічними профілактичними заходами щодо подолання пандемії втрати. Це включає невизначеність щодо світових локдаунів, закриття кордонів, обмеження міжнародних напрямків для в'їзду туристів, а також зменшення витрат громадян на геотуризм у межах відомих всесвітніх рекреацій.

Розвиток туризму в сучасному світі, заснований на принципах масовості, інтегрованості та соціально-економічного спрямування, суттєво підвищує динаміку туристичного ринку. Розвиток варто розглядати як значення соціально-економічного явище на рівнях макро-регіонального та глобального масштабу [4]. Відродження в Україні

туристичної галузі, яка б успішно інтегрувалась до міжнародних туристичних дестинацій, є одним з провідних напрямів структурної перебудови економіки країни. Саме на засадах формування національного ринку конкурентоспроможних туристичних послуг можуть створюватись нові механізми міжнародної інтеграції із переходом на макрорегіональний рівень пріоритету через світогосподарські зв'язки в періоді єдності загальної системи міжнародного співробітництва [19].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Значна дія на культурну дипломатію, яка виступає ключовим фактором перетворення міжнародних відносин, у формуванні іміджу туристичної галузі країни за її межами, сприяє взаємодії в аспектах туристичного сектору та всіх посиленнях національних інтересів на світовій арені. Це завдяки адаптації гео економічного простору та активізації економічного розвитку будь-якої країни. Дослідженню теорії та методології глобалізації, а також розвитку міжнародного співробітництва на ринку туристичних послуг присвячено наукові розробки вчених: I. Farsari [5], Ch. Gee&E. Fayos-Solá [6], L. Kalinina [14], J. Kokkranikal, P. Cronje&R. Butler [16], O. Козменко [17], O. Любетсева [18], S. McCabe, L. Minnaert, A. Diekmann [20], N. Prem [23], W. Rompl& P. Lavery [24], Н. Трусова, Я. Кирилов, В. Грановська, О. Пристемський, А. Сакун [30], Н. Трусова, Н. Танклевська, Т. Чернявська, О. N. Trusova, N.Tanklevska, T. Cherniavska, О. Пристемський, Д. Єременко, В. Демко [32], які посилили методичні положення в контексті усвідомлення світової конкуренції на туристичні продукти та визначили міжнародні економічні процеси, які трансформували структуру надання туристичних послуг із додатковою вартістю, на принципах стійкого зростання туристичного сектора національної економіки.

Проблематиці розвитку туристичної галузі присвячено праці вчених, зокрема: N. Boukas& V. Ziakas [1], V. S. Causevic&P. Lynch [3], K. Chen [4], D. Hall, M. Smith& B. Marciszewska [7], M. Ivaniš [9], J. Kamkhaji [15], N. Trusova et al [31, 32, 33, 34], які досліджували простором детермінанту, що здатна розширювати масштаби туристичного потенціалу в транскордонній регіональній дестинації.

**Мета статті.** Основним призначенням нашого дослідження є аргументація щодо функціонального співробітництва між макро-регіональними та локально-регіональними системами через сукупність виробників туристичного продукту, яким запропоновано об'єднання для відновлення потенціалу міжнародного співробітництва в умовах кризового гео економічного простору туристичної галузі.

**Виклад основного матеріалу.** Геополітичні фактори впливу, які зароджують сучасне та майбутнє положення країни в системі міжнародних відносин та впливають на еволюцію самої системи, можуть мати різноманітні прояви, а саме:

По-перше, вони можуть сприяти стабілізації ситуації у випадку зміцнення міжнародного співробітництва та взаємодії. Країни, які знаходяться в схожих геополітичних умовах, мають подібні або зближені національні інтереси, що сприяє їхньому співробітництву, включаючи зміцнення військової безпеки. Така співпраця, діяльність колективно, сприяє розвитку як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

По-друге, геополітичні чинники можуть призвести до конкуренції між державами. Ключову роль у цьому гравці здійснюють територіальні спроби, геополітичні конфлікти та бажання вивести іншу державу на неприйнятні умови на міжнародній арені [21].

Геополітичний фактор у туристичній галузі – це вплив певних політичних подій (війни, перевороти, теракти) на туризм. Негативні дії держав, такі як агресія, запровадження санкцій, посилення візового режиму, політичні перевороти та терористичні дії терористичних організацій негайно відображаються на туристичну галузь. Це призводить до зменшення туристичних потоків і великих збитків. Крім того, певні геополітичні фактори, такі як військовий конфлікт чи анексія національної території, можуть повністю знищити туристичну інфраструктуру та зробити певну частину країни придатною для туристичних цілей тощо [22].

Геоелекономічний простір (ГЕП) у розумінні функціонального та організаційного середовища туристичної галузі проявляється через взаємодію традиційно-культурних процесів розвитку міжнародного співробітництва держави на різних рівнях ієрархії, які розподіляються між локально-регіональними та макро-регіональними культурними системами. На різних рівнях функціонування ключовими складовими ГЕП є територіальний (просторовий), демографічний, соціально-економічний, управлінський та культурно-релігійний аспекти життєдіяльності суспільства. З точки зору системного підходу, геоелекономічний простір туристичної галузі представляє собою суспільно-географічну систему, яка, відповідно до закону трансформації кількох якісних змін, формує різні аспекти потенціалу міжнародного співробітництва держав у світовій ієрархії [8]. При цьому, просторове розширення туристичної галузі стимулює інтенсивний розвиток транспорту, передових інформаційних технологій і сприяє розвитку комунікацій між різними країнами та регіонами світу в геоелекономічному просторі, формуючи потенціал міжнародного співробітництва, як певну органічну єдність економічної моделі, в якій існують внутрішні зв'язки між складовими елементами локально-регіональних та макро-регіональних систем [14, 18].

Зазначимо, що локально-регіональні системи в туристичній галузі формуються на стику трьох окремих підсистем – природи, населення, виробництва й надання послуг. Вони містять у собі компоненти – природні ресурси; рекреантів (формальна тимчасова суспільна група), туристів та трудові ресурси (обслуговування локально-регіональної системи на окремій території); матеріально-технічні, енергетичні й інформаційні засоби [33, 34].

Радикальні зміни в міжнародних економічних відносинах та глобальні структурні трансформації підкреслюють відновлення туристичної галузі в Україні як каталізатору розвитку потенціалу міжнародного співробітництва в геоелекономічному просторі. При цьому виявляється нерівномірність піднесення галузі в різних регіонах країни в порівнянні з іншими державами світу. Це пояснюється тривалістю пандемії та розгортанням військових дій на території України, що призвело до низького рівня активності виробників туристичної продукції та надання комплексу послуг у сфері подорожей та відпочинку [31, 32]. Крім того, це призвело до збільшення внутрішніх кризових процесів та неспроможності здійснювати диверсифікацію туристично-рекреаційних процесів, з причин, викликів та загроз у країні. За оцінкою міжнародних туристичних організацій, Україна, яка знаходиться в «стресовому» воєнному періоді, намагається відновити модель подальшого розвитку туристичної галузі, яка частково втратила міжнародні зв'язки на ринку послуг, ускладнивши, таким чином, своєчасність відновлення ресурсної компоненти в сфері обслуговування туристів та рекреантів на міжнародній арені, збільшила інвестиційні ризики та послабила позиції національного туристичної галузі [35, 36].

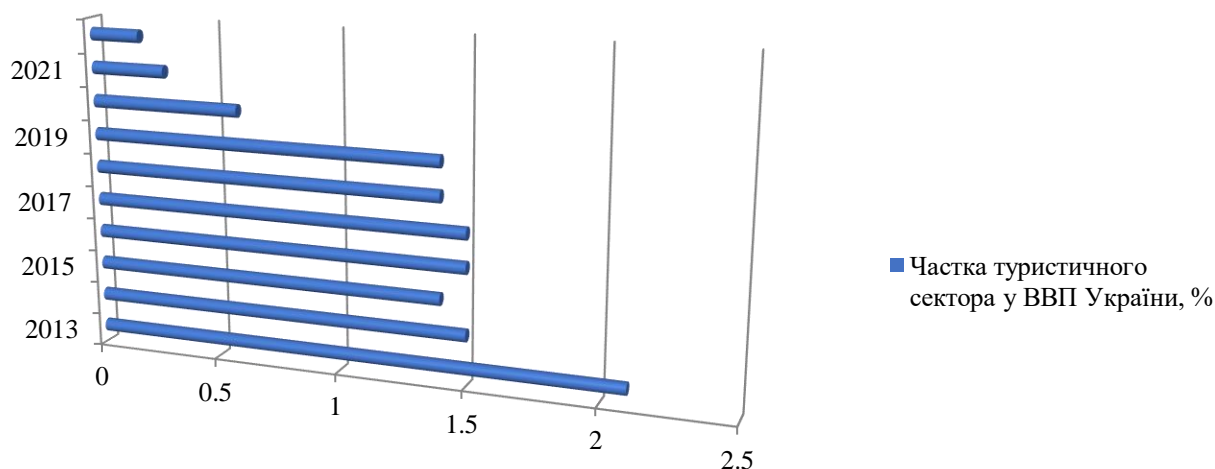
У межах інтегрованого геоелекономічного простору Україна як функціонуюча туристична локально-регіональна система відповідає глобальним чинникам міжнародного ринку, враховує пріоритети та норми поведінки основних учасників світової туристичної діяльності [19, 34].

Потенціал міжнародного співтовариства України в туристичній галузі демонструє частка туристичного сектора у ВВП, яка стрімко знижується (від 0.6% в 2020 р. до 0.2% в 2022 р.), що в 16.7 разів нижче рівня світової геоелекономіки до пандемії (в середньому 10% ВВП) та в 25.0 разів, в умовах пандемії (світовий рівень геоелекономіки 5%), (рис. 1).

На території України для відновлення макро-регіональної системи туристичної галузі, необхідно впровадити стабілізаційні заходи для розвитку потенціалу міжнародного співробітництва країни на світовій арені з метою формування високої динаміки обсягу експорту та імпорту туристичних продуктів шляхом зменшення обмежень на лібералізацію та трансфертні технології франчайзингу при співробітництві суб'єктів туристичних дестинацій.

На різних рівнях розвитку туристичних дестинацій, запропоновано узагальнену полікультурну форму функціонування туристичної галузі у межах геоелекономічного простору міжнародного туристичного ринку, з урахуванням особливостей територіальної організації

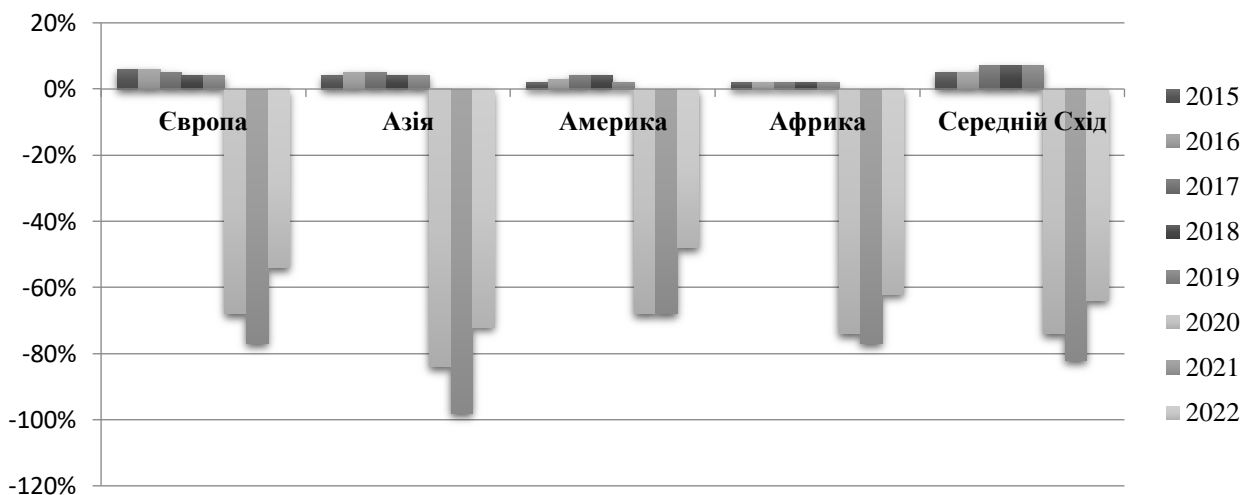
потенціалу міжнародного співробітництва України. У кожному туристичному макро-регіоні виділяється відповідне інтеграційне ядро, тобто держава або сукупність країн (ринків), які соціально-економічно об'єднані між собою в туристичними продуктами між локально-регіональними та макро-регіональними системами.



**Рис. 1.** Частка туристичного сектора у ВВП України за 2013-2022 рр., %

Джерело: побудовано авторами за даними [26, 28].

В якості таких ядер виявлені найбільш стійкі та привабливі інтеграційні структури світу як регіонального так і глобального значення: Асоціація держав Південно-східної Азії, Рада співпраці арабських держав Перської затоки, Союз арабського Магрибу, Євразійське економічне співтовариство, Європейський Союз, Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії, Співтовариство розвитку Півдня Африки, Північноамериканська угода про вільну торгівлю, Спільний ринок країн Південної Америки, Австрало-Новозеландська угода про вільну торгівлю [2].



**Рис. 2.** Темпи падіння ринку міжнародного туризму за 2019-2022 рр., %

Джерело: побудовано авторами за даними [10, 11,12,13, 29, 37]

В 2021-2022 рр. туристична галузь на міжнародному ринку також опинилась на рівні 2019 р., оскільки ключові індикатори втрат на ліквідацію наслідків пандемії COVID-19, демонструють наступне: [10, 11,12,13, 29, 37]

міжнародні туристичні переміщення у світі впали на 73.9%;

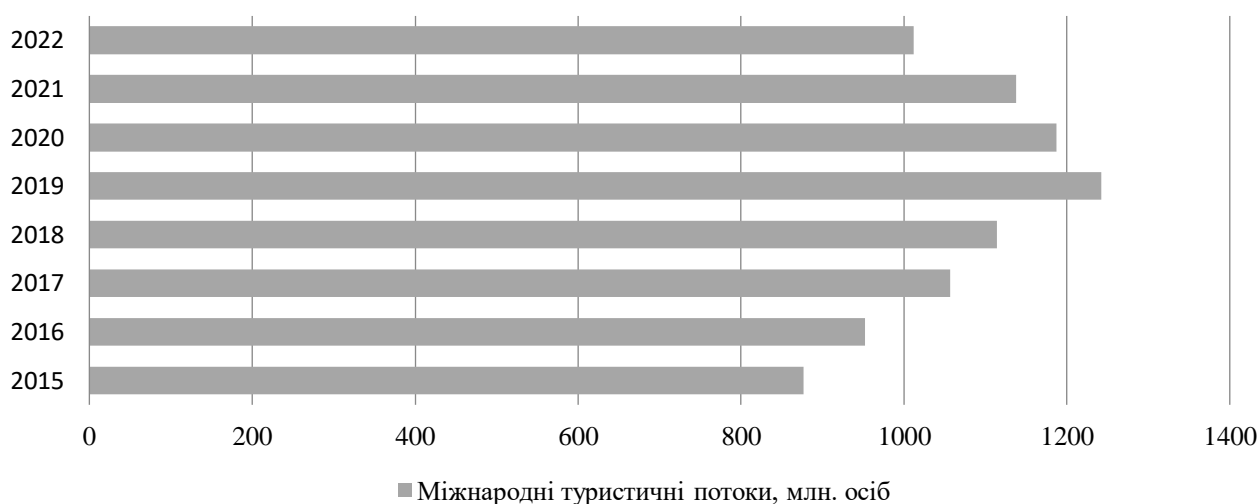
втрати експортних надходжень від міжнародного туризму оцінюються у розмірі 1.3 трлн. USD;

під загрозою опинилося приблизно 100-120 млн. працівників туристичної сфери; орієнтовні втрати у світовому ВВП перевищують 2 трлн. USD;

частка туризму у світовій економіці впала удвічі: у 2019 р. вона становила 10.4%, а за 2021 р. вона впала до 5.5% через пандемію коронавірусу: до пандемії індустрія подорожей і туризму створювала 10.6% всіх робочих місць (334 млн. осіб) та 10.4% світового ВВП (9.2 трлн. USD).

За 2022 р. індустрія скоротилася на 18.5%, втративши 62 млн. робочих місць; витрати часу на внутрішніх відвідувачів скоротилися на 45%, а на міжнародні – на 69.4% (рис. 2).

Темпи падіння ринку міжнародного туризму у 2022 р. є безпрецедентними у порівнянні з попередніми кризовими подіями (епідемія SARS та Світова економічна криза), які, також, спричинили негативний вплив на світову туристичну галузь (рис. 3). Кількість міжнародних туристичних переміщень в 2022 р. було нижче, в порівняно з тим же періодом до пандемії 2019 р. За даними Всесвітньої організації туризму ООН (UNWTO), за 2022 р. кількість міжнародних туристів зменшилась на 20-30%, зниження доходів від міжнародного туризму склало 300-450 млрд. USD [34, 35]



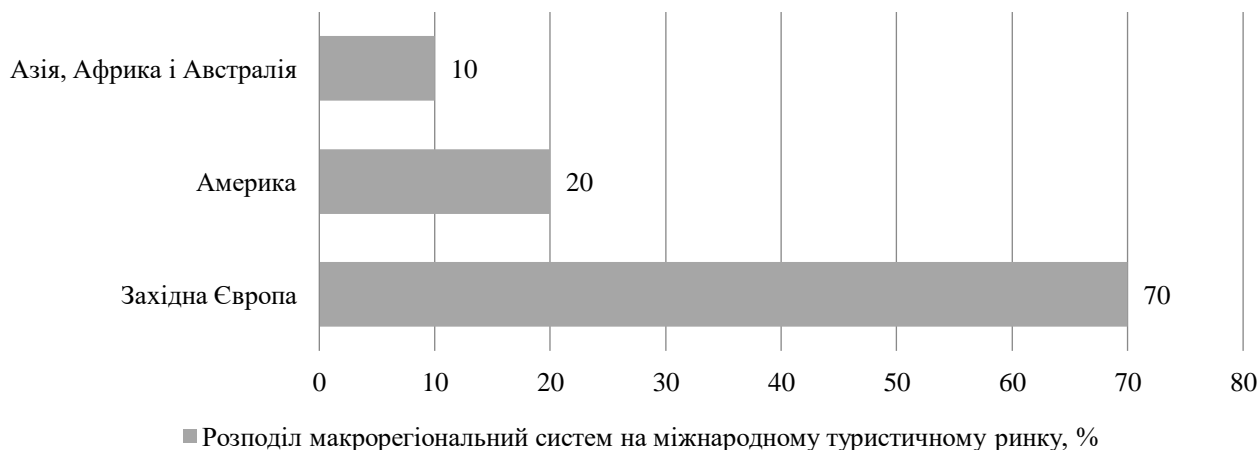
**Рис. 3.** Динаміка міжнародних туристичних потоків за 2015-2022 рр., млн. осіб

Джерело: побудовано авторами за даними [26, 29, 38]

Це пояснюється різними рівнями соціально-економічного піднесення макрорегіональних та локально-регіональних систем. Так, в структурі світової геоeкономіки, стабільний розвиток країн Західної Європи залежить від туристичної галузі, яка забезпечує більше 70% доходної частини бюджету, в Америці – 20%, в Азії, Африці та Австралії – 10% [35, 36]. В європейських країн на ринку послуг туристичної галузі працює 616.2 млн. осіб або 49.9% від світового обсягу населення. Це пояснюється не тільки наявністю всесвітньо відомих культурно-історичних і природних пам'яток, розвинутою індустрією туризму, торгівлі, але й традиційним уподобанням європейських жителів проводити відпустку у близькому зарубіжжі. Близько 90% туристів в Європі становлять самі європейці. В рамках європейської макрорегіональної системи лідує Середземноморська локально-регіональна система, яка сформована із групи країн: Іспанія, Італія, Греція, а також Німеччина, Бенілюкс та Австрія – до 20% міжнародних туристських потоків. Група країни, яка входить Східноєвропейської локально-регіональної системи (Болгарія, Хорватія, Чехія, Чорногорія) займають близько 11% міжнародних туристських потоків [35, 36] (рис. 4).

В американській макро-регіональній системі біля  $\frac{3}{4}$  доходу від міжнародних туристичних потоків забезпечують локально-регіональні системи таких країн, як США, Канада та Мексика. Слід відзначити, що США мають найбільш готельну мережу в світі із

високорозвинутою транспортною індустрією. Відносно незначне місце на міжнародному туристичному ринку займають Африканська макро-регіональна система, яка сформована із локально-регіональних систем таких країн, як ЮАР, Туніс, Марокко, Сейшельські Острови) та макро-регіональна система Близького Сходу (локально-регіональні системи функціонують в ОАЕ та Саудівській Аравії) – 4% і 2% відповідно [25].



**Рис. 4.** Розподіл макрорегіональних систем на міжнародному туристичному ринку в 2022 р., %

Джерело: побудовано авторами за даними [38, 26, 29]

Слід відзначити, що зберігається залежність потенціалу міжнародного співробітництва країни з локально-регіональною системою туристичної галузі від макрорегіональних систем розвинутих країн, а його динаміка обумовлена збільшенням попиту з боку країн, що мають лише внутрішні туристичні дестинації та лише тільки розвиваються, або відроджуються в постконфліктному періоді. Європейські країни залишаються головним центром культурно-пізнавального туризму, останнім часом все більшого значення для даного виду рекреації набуває Азія, зокрема Китай і Індія [35, 36]. Країни АТР у 2021 р. відвідало 308.4 млн. туристів (25% загальносвітової кількості), країни Північної і Південної Америки – 199.3 млн. осіб (16.1%), країни Близького Сходу і Африки – 53.6 млн. осіб і 57.8 млн. осіб відповідно (4.3% і 4.7% відповідно) [26].

При частковому спаді попиту на туристичні продукти туристична галузь перевищує 10% обсягу світової геоeкономіки в сфері надання послуг, що надає можливість посісти третє місце після обсягів міжнародної торгівлі в сегменті нафти та автомобілів, і очікується, що до 2026 рр. темпи зростання туристичного бізнесу складуть 4.1%-5.3% на рік, вартість подорожей складе від 1560 млн. USD до 1642 млн. USD (рис. 5).



**Рис. 5.** Потенціал міжнародного співробітництва макрорегіональних систем з розвинутою та слаборозвинутою геоeкономікою туристичної галузі на 2023-2026 рр., млн. осіб.

Джерело: побудовано авторами за даними [38]

При цьому, середній темп приросту індексу міжнародного співробітництва в макрорегіональній системі Близького Сходу складе дорівнювати 7.82%, Європи – 7.12%, Азії та Тихоокеанської дестинації – 5.0%, Америки – 4.52%, Африки – 3.3%.

За сучасних умов воєнного часу та враховуючи демографічну структуру переселення громадян України на територію Західних регіонів (Вінницький, Волинський, Закарпатський, Івано-Франківський, Львівський, Рівненський, Тернопільський, Хмельницький, Чернівецький) та регіонів Центральної частини країни (м. Київ, Житомирський, Київський, Кіровоградський, Полтавський, Сумський, Черкаський, Чернігівський), нами визначено гео економічний простір діяльності підприємств локально-регіональних систем країни, як ядра розвитку потенціалу міжнародного співробітництва між країнами Європи [38].

З позиції динаміки приросту залучення прямих іноземних інвестицій країн Європи на розвиток туристичної галузі Західних та Центральних регіонів України, які схожі за виробітком туристичних продуктів, проведено кластеризацію макрорегіональних та локально-регіональних систем, а також розраховано економічну модель їх міжнародного співробітництва за допомогою двохсторонніх туристичних потоків. В якості алгоритму кластеризації було обрано метод «повних зв'язків», який включає нові об'єкти, між якими задано рівня відстані [31, 32] (табл. 1.)

Таблиця 1.

Склад кластерів туристичних макрорегіональних систем Європи та локально-регіональні системи України, що виділено методом Уорда

Туристичні макрорегіональні системи Європи та локально-регіональні системи України	Порядок об'єднання (відстані немонотонні)						
	1	2	3	4	5	6	7
K1. Великобританія, Нідерланди, Франція, м. Київ, Житомирський, Київський	█	█	█	█	█	█	█
K2. Іспанія, Італія, Німеччина, Черкаський, Чернігівський	█	█	█	█	█	█	█
K3. Ірландія, Люксембург, Івано-Франківський, Львівський, Тернопільський	█	█	█	█	█	█	█
K4. Австрія, Греція, Данія, Португалія, Фінляндія, Швеція, Кіровоградський, Полтавський, Сумський	█	█	█	█	█	█	█
K5. Естонія Латвія, Литва, Вінницький, Чернівецький	█	█	█	█	█	█	█
K6. Бельгія, Болгарія, Польща, Румунія, Волинський, Закарпатський	█	█	█	█	█	█	█
K7. Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія, Рівненський, Хмельницький	█	█	█	█	█	█	█

Джерело: розроблено авторами за даними [31, 32, 38]

Результати обрахунків демонструють, що за рівнем сприятливого гео економічного середовища виокремлюються кластери 3 та 7, їх значення перевищують середню величину індикатора на 52.1% та 42.7%. Високий рівень розвитку міжнародного співробітництва у сфері подорожей характерний 3.4 та 7 кластерам, з приростом значення від середнього на 10.4%, 23.3% та 43.7% відповідно. Кращі результати співробітництва між локально-регіональними системами України та макрорегіональними системами країн Європи визначені на рівень розвитку туристичної інфраструктури в кластерах 2, 5 та 6 – перевищення

середнього значення на 65.1%, 69.1% та 64.2% відповідно. За рівнем двосторонніх туристичних потоків виокремлюється кластер 2, 3 кластери – перевищення середнього значення на 38.3% та 38.1% відповідно.

За рівнем привабливості природних та культурних ресурсів в локально-регіональних системах України співпадають макрорегіональні системи Європи кластерів 2, 3, 4 та 6 – перевищення середнього значення серед сукупності туристичних об'єднань в гео економічному просторі на 6.2%, 31.4%, 7.2% та 22.1% відповідно. Високий рівень залучення прямих іноземних інвестицій країн Європи на розвиток локально-регіональних систем України демонструють кластери 1, 3 та 7 – перевищення середнього значення на 51.6%, 47.0% та 31.7% відповідно. Відповідно в цих кластерах збільшується частка обсягу ВРП на душу населення від залучення ПІІ на 17.92%, 26.8% та 13.3% відповідно. Розвиток міжнародного співробітництва локально-регіональних систем України дозволяє збільшити рівень доходів суб'єктів туристичної галузі в кластерах 2, 3 та 4 – перевищення середнього значення на 24.4%, 22.8% та 15.9% відповідно. При цьому, в цих кластерах рівень приросту податкових надходжень від туристичної галузі в державному бюджеті країн більше середнього значення на 21.5%, 21.4% та 20.6% відповідно. Експорт туристичних послуг у ВРП локально-регіональних систем України збільшується в кластерах 2, 4 та 5 – в середньому на 28.2%, 21.4% та 30.2% відповідно. Відповідно, інтенсивний приріст вартості робочої сили в туристичній галузі локально-регіональних систем України збільшується в кластерах 2, 3 та 4 – в середньому на 32.1%, 40.9% та 42.7% відповідно.

За прогнозами рівень міжнародного співробітництва локально-регіональних систем України між макрорегіональними системами країн Європи першого кластеру за 2023-2026 рр. збільшиться на 22.4%, другого кластеру – на 27.6%, третього кластеру – на 61.6%, четвертого кластеру – на 50.8%, п'ятого кластеру – на 69.1%, шостого кластеру – на 30.6%, сьомого кластеру – на 34.2%.

**Висновки.** Зміцнення позицій туристичної галузі України можливе за умов створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту, формування іміджу локально-регіональної системи, впровадження стратегії стійкого гео економічного розвитку та вирішення нагальних питань забезпечення безпеки іноземних громадян в країні. Ключові аспекти такого укріплення включають використання інформаційних технологій для просування туристичного продукту, врахування потреб споживачів, удосконалення менеджменту та маркетингу зовнішньоекономічної діяльності у сфері туризму, покращення транспортних сполучень та інфраструктури, впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності у туристичному бізнесі та збереження природних та культурних ресурсів, а також захист наземних екосистем і біорізноманіття.

Перспективними напрямками розвитку туристичної галузі України, у зв'язку з геополітичними подіями, плануються на розвиток ефективного співробітництва з країнами ЄС, орієнтованого на розширення національного туристичного продукту на європейському ринку. Важливими аспектами є інтеграція в інформаційний простір, створення транснаціональних коридорів для приваблення більшої кількості міжнародних відвідувачів та використання передового досвіду в організації туристичної діяльності. Посилення євроінтеграційних процесів є ключовим для туризму в Україні. Транскордонне співробітництво із сусідніми країнами Європи все як перспективний напрямок для



ефективного розвитку туризму. До того ж, зміцнення туристичного співробітництва з країнами Азії та Близького Сходу розглядається як важливий елемент. Важливо спростити візові формальності з окремими країнами. Полегшення процедури в'їзду та отримання віз сприятиме збільшенню обсягів міжнародних прибуттів в Україну.

Створення в локально-регіональних системах України стратегічного управління щодо раціонального використання залучених прямих іноземних інвестицій від партнерів макрорегіональних систем країн Європи має потенціал на існування для підвищення продуктивності праці, посилення економічного зростання та міжнародного співробітництва в туристичній галузі з метою зближення з європейськими туристичними фірмами для забезпечення приблизно 4.3 млн. робочих місць, що буде становити 5% від загальної зайнятості в країні. Крім того, це дозволить збільшити на 21% просування українських туристичних продуктів на міжнародних ринках та збільшити на 19% додану вартість послуг в цих країнах. Забезпечити безпечний рівень функціонування макрорегіональної туристичної системи України дозволить призупинити падіння попиту на туристичні продукти та пришвидшити отримання прибутку суб'єктами туристичного ринку.

#### Список використаних джерел:

1. Букас Н., Зіакас В. Погляд теорії хаосу на кризу дестинації та сталий розвиток туризму на островах: приклад Кіпру. *Планування та розвиток туризму*. 2014. Вип.11(2). С. 191–209.
2. Карлайл С., Йогансен А., Кунк М. Стратегічне прогнозування складності ринку (прибережного) міського туризму: приклад Борнмута. *Управління туризмом*. 2016. Вип. 54. С. 81–95.
3. Каусевич С., Лінч П. Політична (не)стабільність та її вплив на розвиток туризму. *Управління туризмом*. 2013. Вип. 34. С. 145–157.
4. Чен К. К. Система підтримки прийняття рішень щодо розвитку туризму: системно-динамічний підхід. *Журнал комп'ютерних інформаційних систем*. 2004. Вип. 45 (1). С. 104–112.
5. Farsari I. The Development of a Conceptual Model to Support Sustainable Tourism Policy in North Mediterranean Destinations. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 2012. Vol. 21 (7). P. 710–738.
6. Джі Ч. Й., Файос-Сола Е. Міжнародний туризм: глобальна перспектива. Мадрид: Всесвітня туристична організація, 1997.
7. Хол Д., Сміт М., Марцишевська Б. Туризм у Новій Європі: виклики та можливості розширення ЄС. Воллінгфорд, Оксфордшир; Бостон, Массачусетс: САВІ САВІ, 2006.
8. Гончаренко Н. І., Скляренко Я. І. Теоретико-методологічні основи дослідження туристичної політики Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Туризм"*. 2017. № 6. С. 161–166.
9. Іваніш М. Загальна модель розвитку малого підприємництва в туристичних напрямках Хорватії. *Туризм і готельний менеджмент*. 2011. Вип. 17(2). С. 231–250.
10. Міжнародний туризм. Витрати. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.XPND.MP.ZS?view=chart> (дата звернення 18.08.2023).
11. Міжнародний туризм. Витрати на пасажирські перевезення. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.TRNX.CD> (дата звернення 18.08.2023).
12. Міжнародний туризм. Статті витрат на подорожі. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.TVLX.CD> (дата звернення 18.08.2023).
13. Міжнародний туризм. Надходження. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?view=chart> (дата звернення 18.08.2023).
14. Калініна Л. Є. Державна політика у сфері туризму: туристично-рекреаційні спеціальні економічні зони. *Туризм: право та економіка*. 2006. № 5. С. 23–27.
15. Камхаджі Дж. К. Криза, навчання та зміни політики в Європейському Союзі. *Європейська публічна політика*. 2016. Вип. 24(10). С. 714–734.

16. Коккранікал Дж., Кроньє П., Батлер Р. Туристична політика та маркетинг напрямків у країнах, що розвиваються: ланцюжок впливу. *Планування та розвиток туризму*. 2011. Вип. 8(4). С. 359–380.
17. Козьменко О. Аналіз інвестиційної привабливості країн у сфері індустрії туризму. *Управління інвестиціями та фінансові інновації*. 2015. Вип. 12 (3-1). С. 56–63.
18. Любицева О. О. Ринок туристичних послуг (геокоосмічні аспекти). Київ: Альтерпрес, 2002. 255 с.
19. Мацука В. М. Оцінка конкурентоспроможності України на світовому туристичному ринку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 16. С. 93-102.
20. Маккейб С., Міннаерт Л., Дікманн А. Соціальний туризм в Європі: теорія і практика. Брістоль, Великобританія; Буффало, Нью-Йорк: Публікації перегляду каналу, 2012.
21. Мірела М. Геополітичні аспекти розвитку міжнародного туризму в Україні. *Геополітика України: історія та сучасність*. 2016. Вип. 2 (17). С. 257-273.
22. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 126(1). С. 12–23.
23. Прем Н. Д. Міжнародний туризм: нові виклики та перспективи на майбутнє. Ташкент: Канішка, 2000. 152 с.
24. Pompl W., Lavery P. *Tourism in Europe: Structures and Developments*. Wallingford: CAB International, 1993. 230 p.
25. Sedarati P., Santos S., Pintassilgo P. System Dynamics in Tourism Planning and Development. *Tourism Planning & Development*. 2018. Vol.163. P. 1–25.
26. The Travel & Tourism Competitiveness Report/ (2021). URL: <https://www.bloom-consulting.com/journal/bloom-consulting-international-data-partner-for-the-2021-travel-tourism-competitiveness-report-ttcr-for-the-world-economic> (дата звернення 24.08.2023).
27. Супутній рахунок туризму: Рекомендована методологічна основа (2008). Статистичний відділ ООН. URL: <https://www.unstats.un.org/unsd/publication/Series/F> (дата звернення 15.08.2023).
28. Туристичний портал України. URL : <http://www.stejka.com/ukr> (дата звернення 21.08.2023).
29. Туристичні потоки. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr\\_u/potoki2006\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm) (дата звернення 11.08.2023).
30. Trusova N. V., Kyrylov Yu. Y., Hranovska V. Hr., Prystemskyi O. S., Sakun A. Zh. The imperatives of the development of the tourist services market in spatial polarization of the regional tourist system. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2020. Vol. 29(2).P. 565-582.
31. Trusova N. V., Cherniavska T. A., Pasioka S. R., Hranovska V. Hr., Prystemskyi O. S., Demko V. S. Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist-recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosite*. 2020. Vol. 33(3). P. 1126-1134.
32. Трусова Н. В., Танклевська Н. С., Чернявська Т. А., Пристемський О. С., Єременко Д. В., Демко В. С. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів світової індустрії туристичних послуг. *Журнал екологічного менеджменту та туризму*. 2020. Вип. 4(44). С. 890-902.
33. Trusova N. V., Krasnodied T. L., Demko V. S., Zakharchenko O. H., Morozova Ya. V., Katsemir O. S. (2022). Guarantee of safe innovative development of the tourist industry of Ukraine. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2020. Vol. 41(2). P. 422-432.
34. Трусова Н., Цвілій С., Гурова Д., Демко В., Самсонова В. (2023). Бюджетні інструменти стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу туристичної галузі України. *Економічні справи*. 2023. Вип. 68(01). С. 253-269.
35. Інформаційна панель туристичних даних ЮНВТО. URL: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard> (дата звернення 24.08.2013).
36. Інформаційна панель UNWTO Tourism Dashboard – інформація про ключові показники ефективності в'їзного та виїзного туризму на глобальному, регіональному та національному рівнях. Туристична інформаційна панель ЮНВТО. URL: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard> (дата звернення 24.08.2013).
37. UNWTO. (2022). *World Tourism Barometer*. 2020. Vol. 20(5). P. 1-5. URL: [https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-09/UNWTO\\_Barom22\\_05\\_Sept\\_EXCERPT.pdf?VersionId=pYFmf7WMvpcfjUDuhNzbQ\\_G.4phQX79q](https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-09/UNWTO_Barom22_05_Sept_EXCERPT.pdf?VersionId=pYFmf7WMvpcfjUDuhNzbQ_G.4phQX79q) (дата звернення 24.08.2013).
38. Статистичний відділ ООН. Супутній рахунок туризму: Рекомендована методологічна основа. URL: <https://www.unstats.un.org/unsd/publication/Series/F> (дата звернення 15.08.2023).

## References

1. Boukas, N., Ziakas, V. (2014). A chaos theory perspective of destination crisis and sustainable tourism development in Islands: The case of Cyprus. *Tourism Planning & Development*, 11(2), 191–209.
2. Carlisle, S., Johansen, A., Kunc, M. (2016). Strategic foresight for (coastal) urban tourism market complexity: The case of Bournemouth. *Tourism Management*, 54, 81–95.
3. Causevic, S., Lynch, P. (2013). Political (in) stability and its influence on tourism development. *Tourism Management*, 34, 145–157.
4. Chen, K. C. (2004). Decision support system for tourism development: System dynamics approach. *Journal of Computer Information Systems*, 45(1), 104–112..
5. Farsari, I. (2012). The development of a conceptual model to support sustainable tourism policy in north Mediterranean destinations. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 21(7), 710–738.
6. Gee, Ch.Y., Fayos-Solá, E. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. Madrid: World Tourism Organization.
7. Hall, D., Smith, M., Marciszewska, B. (2006). *Tourism in the New Europe: The Challenges and Opportunities of EU Enlargement*. Wallingford, Oxfordshire; Boston, MA: CABI CABI.
8. Honcharenko, N. I., Skliarenko, Ya. P. (2017). Theoretical and methodological foundations of the study of tourism policy of the European Union. V.N. Karazina Bulletin of Kharkiv National University. Series "International Relations. Economy. Tourism", 6, 161-166.
9. Ivaniš, M. (2011). General Model of Small Entrepreneurship Development in Tourism Destinations in Croatia. *Tourism and Hospitality Management*, 17(2), 231-250.
10. International tourism, expenditures. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.XPND.MP.ZS?view=chart>.
11. International tourism, expenditures for passenger transport items. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.TRNX.CD>.
12. International tourism, expenditures for travel items. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.TVLX.CD>.
13. International tourism, receipts. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?view=chart>.
14. Kalinina, L. E. (2006). State policy in the field of tourism: tourist and recreational special economic zones. *Tourism: law and economics*, 5, 23-27.
15. Kamkhaji, J. C. (2016). Crisis, learning and policy change in the European Union. *European Public Policy*, 24(10), 714–734.
16. Kokkranikal, J., Cronje, P., Butler, R. (2011). Tourism Policy and Destination Marketing in Developing Countries: The Chain of Influence. *Tourism Planning & Development*, 8(4), 359–380.
17. Kozmenko, O. (2015). Analysis of countries' investment attractiveness in the field of tourism industry. *Investment Management and Financial Innovations*, 12(3-1), 56–63.
18. Liubytseva, O.O. (2002). *Market of tourist services (geospace aspects)*. Kyiv: Alterpres.
19. Matsuka, V.M. (2018). Assessment of Ukraine's competitiveness on the world tourist market. *Bulletin of the Mariupol State University. Series: Economy*, 16, 93-102.
20. McCabe, S., Minnaert, L., Diekmann, A. (2012). *Social Tourism in Europe: Theory and Practice*. Bristol, UK; Buffalo, NY: Channel View Publications.
21. Mirela, M. (2016). Geopolitical aspects of the development of international tourism in Ukraine. *Geopolitics of Ukraine: history and modernity*, 2 (17), 257-273.
22. Parfinenko, A. Yu. (2015). International tourism in Ukraine: geopolitical aspects of a global phenomenon. *Current problems of international relations*, 126(1), 12–23.
23. Prem, N.D. (2000). *International Tourism: Emerging Challenges and Future Prospects*. Hardcover: Kanishka Publishers, Distributors.
24. Pompl, W., Lavery, P. (1993). *Tourism in Europe: Structures and Developments*. Published Wallingford: CAB International.

25. Sedarati, P., Santos, S., Pintassilgo, P. (2018). System Dynamics in Tourism Planning and Development. *Tourism Planning & Development*, 1–25.
26. The Travel & Tourism Competitiveness Report/ (2021). URL: <https://www.bloom-consulting.com/journal/bloom-consulting-international-data-partner-for-the-2021-travel-tourism-competitiveness-report-ttcr-for-the-world-economic-forum/>
27. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (2008). United Nations Statistics Division. URL: <https://www.unstats.un.org/unsd/publication/Series/F>
28. Tourist portal of Ukraine. URL : <http://www.stejka.com/ukr>.
29. Tourist streams. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr\\_u/potoki2006\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm)
30. Trusova, N. V., Kyrlyov, Yu. Y., Hranovska, V. Hr., Prystemskyi, O. S., Sakun, A. Zh. (2020). The imperatives of the development of the tourist services market in spatial polarization of the regional tourist system. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 29(2), 565-582.
31. Trusova, N. V., Cherniavska, T. A., Pasioka, S. R., Hranovska, V. Hr., Prystemskyi, O.S., Demko, V. S. (2020). Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist-recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosite*, 33(3), 1126-1134.
32. Trusova, N. V., Tanklevska, N. S., Cherniavska, T. A., Prystemskyi, O. S., Yeremenko, D. V., Demko, V. S. (2020). Financial Provision of Investment Activities of the Subjects of the World Industry of Tourist Services. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 4(44), 890-902.
33. Trusova, N. V., Krasnodied, T. L., Demko, V. S., Zakharchenko, O. H., Morozova, Ya. V., Katsemir, O. S. (2022). Guarantee of safe innovative development of the tourist industry of Ukraine. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41(2), 422-432.
34. Trusova, N., Tsviliy, S., Gurova, D., Demko, V., Samsonova, V. (2023). Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*, 68(01s), 253-269.
35. UNWTO Tourism Data Dashboard. URL: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard>.
36. UNWTO Tourism Dashboard – Insights on key performance indicators for inbound and outbound tourism at the global, regional and national levels. UNWTO Tourism Dashboard. URL: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard>.
37. UNWTO. (2022). World Tourism Barometer, 20(5), 1-5. URL: [https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-09/UNWTO\\_Barom22\\_05\\_Sept\\_EXCERPT.pdf?VersionId=pYFmf7WMvpcfjUDuhNzbQ\\_G.4phQX79q](https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-09/UNWTO_Barom22_05_Sept_EXCERPT.pdf?VersionId=pYFmf7WMvpcfjUDuhNzbQ_G.4phQX79q)
38. United Nations Statistics Division. (2008). Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework. Retrieved from: <https://www.unstats.un.org/unsd/publication/Series/F>

*Demko V. S., PhD, assistant professor  
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University  
[valjademko88@gmail.com](mailto:valjademko88@gmail.com)  
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6456-8795>*

*Svynous I. V., Doctor of Economics, professor  
Bila Tserkva National Agrarian University  
[isvinous@ukr.net](mailto:isvinous@ukr.net)  
ORCID <http://orcid.org/0000-0002-0346-1596>*

## POTENTIAL OF INTERNATIONAL COOPERATION OF UKRAINE IN THE GEOECONOMIC SPACE OF THE TOURIST INDUSTRY

**Abstract:** The article defines the dominant criteria for the functional symbiosis of macro-regional and local-regional systems with a large number of producers of tourism products. The forecast dynamics of the development of the potential of international cooperation of Ukraine in the geo-economic space of macro-regional systems of Europe are provided. **Research results.** With the use of a systemic approach, it is emphasized that the geo-economic space of the

*tourism industry is a socio-geographical system. This system, in accordance with the laws of transformation, transforms several qualitative changes, forming the potential of international cooperation of the state in the global hierarchy. This ensures qualitative changes in the territory through the mobilization of significant resources. The rate of decline of the international tourism market and the dynamics of international tourist flows in the macro-regional systems of Europe, America, Asia, Africa and Australia are analyzed. **Conclusion.** The rates of growth (decline) of the international cooperation potential of macro-regional systems with developed and underdeveloped geoeconomics of the tourism industry are determined. Clustering of tourism macro-regional systems of Europe and local-regional systems of Ukraine was carried out according to the indicators of the integral index of international cooperation.*

**Keywords:** *tourism industry, international cooperation, geoeconomics, international tourist market, tourist flows, tourist products.*